

пошуку шляхів вирішення проблеми і наявність необхідного інструментарію; структурування діяльності відповідно до класичних етапів проектування; моделювання умов для виявлення студентами навчальної проблеми; самодіяльний характер творчої діяльності учасників проекту; практичне або теоретичне значення результату діяльності і готовність до впровадження під час виробничих практик; педагогічна цінність діяльності (які нові знання та навички здобули студенти в процесі здійснення проекту). За результатами дослідження констатовано, що конструктивна діяльність проявляється в умінні майбутніх педагогів формувати у вихованців потреби систематичної активної практичної діяльності, складовими активності є: відповідні знання; чітка постановка мети й завдання, передбачення результату, уміння самоконтролю й взаємоконтролю за виконанням завдань і дій; широкі можливості створення умов для конструктивної діяльності полягають у використанні предметних орієнтирів, які служать ефективним засобом контролю й самоконтролю, дозволяють оцінити ступінь освоєння знань, створюють можливість для самонавчання.

Ключові слова: педагог, особистість, психолого-педагогічна підготовка, конструктивна діяльність, мотив, успіх.

УДК 371.124:78:39

Гаснюк Вероніка Василівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,

Горват Віталій Вікторович,

студент,

Мукачівський державний університет, м. Мукачево

ЕТНОКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА: СУТНІСТЬ І ЗМІСТ

У статті репрезентовано аналіз сутності та змісту поняття «етнокультурна компетентність» з позицій теорії та методики професійної освіти. Представлено короткий аналіз поглядів науковців щодо понять: «компетентність», «етнокультура» та «етнокультурна компетентність». Подано власний погляд на визначення поняття «етнокультурна компетентність» майбутнього вчителя музичного мистецтва як інтегральний феномен, що виявляється у наявності: знань особливостей національного характеру українців; умінь виділяти в художньому змісті специфічно українські риси; ціннісних установок щодо виявлення рис поціновувача й просвітителя музичної культури рідного народу.

Ключові слова: компетентність, етнокультура, етнокультурна компетентність, майбутній вчитель, музичне мистецтво.

Постановка проблеми. Посилення особистісного виміру в педагогічній науці та практиці є головною метою і змістом системи освіти XXI століття. Її реалізація сприятиме усвідомленню особистістю свого походження, свого місця у світі, а отже засвоєнню індивідом певної етнокультури своєї спільноти, способу буття, і в результаті сміливому вступу в діалогічні процеси з іншими культурами. Без етнокультурної обізнаності неможливе вільне просування у поліетнічному просторі. Отже, проблема етнокультурної компетентності особистості, зокрема майбутнього вчителя музичного мистецтва, є актуальною не тільки у науковому просторі, але й у просторі педагогічної практики мистецької освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання етнокультури цікавило багатьох дослідників, серед яких О.Комаровська, Н.Коршунова, Л.Куненко, О.Отіч, А.Панькін, Ю.Руденко, А.Садохін, С.Федоров, О.Хоружа, Л.Яновська. Висвітлюється воно і у публікаціях О.Гуренко, Т.Дятленко, Н.Лисенко, Г.Лозко, Т.Фопель.

Г.Лозко розглядає етнокультурну компетентність в аспекті фахової діяльності викладача, який має враховувати специфічні ментальні риси українців і водночас дбати про створення психологічно комфортної атмосфери для учнів інших національностей. Схожу думку простежуємо у Т.Дятленко, яка порівнює етнокультурну компетентність з повагою до національної історії, культури, з виявленням ціннісного ставлення до неї, з прагненням зберегти її унікальність. Т.Фопель пов'язує етнокультурну компетентність з шанобливим ставленням до інших людей, зі здатністю «гармонійно співіснувати з людьми інших культур, мов та релігій, бути готовими долати забобони та йти на компроміси» [12].

Зважаючи на зазначене вище, вважаємо, що зорієнтованість на засвоєння особливостей рідної культури, традицій і звичаїв рідного народу, а також дбайливе ставлення до духовної спадщини інших етносів соборної України є основним орієнтиром, що поєднує думки науковців.

Мета статті: репрезентувати аналіз сутності та змісту поняття «етнокультурна компетентність» з позицій теорії та методики професійної освіти.

Результати дослідження. Проблема нашого дослідження, яка щільно пов'язана з теорією та методикою фахового навчання майбутнього вчителя музичного мистецтва, вимагає розгляду

співвідношення понять «компетентність», «етнокультура» та «етнокультурна компетентність».

Огляд наукових джерел показав, що поняття «компетентність» в різних виданнях не має суттєвих відмінностей і означає володіння знаннями, котрі необхідні для розмірковування про обізнаність в певній галузі знань. Згідно з визначенням Міжнародного департаменту стандартів для навчання, досягнення та освіти (International Board of Standards for Training, Performance and Instruction (IBSPI)), поняття «компетентність» визначається як спроможність кваліфіковано здійснювати діяльність, виконувати завдання або роботу [10, с.20].

Академік НАПН Н. Бібік сутність даного поняття визначає таким чином: «компетентність стосовно структури змісту освіти, що побудована у сучасних стандартах за галузевим принципом і в програмах, виводить універсальний метарівень, що в інтегрованому вигляді представляє освітні результати» [1].

Сучасні фахівці галузі педагогіки та психології [14, с.58-64] розглядають компетентність як володіння відповідними знаннями та здібностями, що дозволяють людині обґрунтовано судити про певну галузь та ефективно діяти в ній. Дослідження поняття «етнокультура» вимагає розгляду семантики цього терміну, що включає дві лінгвооснови: «етно» і «культура». Словникове визначення поняття «етнос» окреслює його як «історично складену на певній території стійку сукупність людей, що володіють загальними рисами і стабільними особливостями культури (із мовою включно) і психологічного складу, а також визнанням своєї єдності і відмінності від інших подібних утворень» [11, с. 461]. Ю.Бромлей вказує на природно-історичне походження етносів, що мають свою структуру, до якої органічно входять певні субетнічні групи, не порушуючи цілісності етносу [3, с.212].

Поняття «культура» неодноразово було предметом вивчення багатьох наук – педагогічних, історичних, філософії, мистецтвознавства, методики музичного виховання. Складність цього поняття обумовлена належністю до загальнометодологічного комплексу понять. Педагогічний енциклопедичний словник розкриває поняття «культура», як «історично визначений рівень розвитку людства, творчих сил і здібностей людини, втілений у формах організації життя й діяльності людей, у їх взаємовідносинах, а також у створюваних ними матеріальних і духовних цінностях» [8, с. 341-344]. Аналіз досліджень з проблематики розвитку

культури засвідчує, що її продукування, функціонування, й транслювання залежать від етносу, який впливає на темп і особливості його культурного розвитку. Ціннісний аспект дослідження культури окреслено у працях С.Гессена, надумку якого, нація є «природним результатом зусиль, спрямованих на здійснення наднаціональних цінностей» [5, с.41]. Поняття «етнокультура» А.Панькін визначає як особливу систему, що включає «особливості ландшафту, флори й фауни, місць проживання етносу, архітектуру, систему охорони здоров'я, освіту й виховання, життєвий уклад, особливості історичних подій, релігії, етнографії, ритуалів і обрядів, народно-прикладної творчості, фольклору, музики, образотворчого мистецтва, культури міжособистісного спілкування, етикету тощо» [7, с.16].

Отже, феномен етнокультури охоплює ідентичність, ментальність певного народу із конкретними соціопсихічними складниками, що забезпечує дотримання власних, відмінних від інших етносів, ціннісних установок, характеризується також відповідним етномисленням та етносвідомістю.

Цікавою видається позиція А.Лесневської, яка зазначає, що «культура – це сукупність духовних досягнень людства, які, виникнувши як національно-суб'єктивні, історично-конкретні, набули статусу суспільно-об'єктивних надчасних духовних явищ, створюючи неперервну і непідвладну окремому індивідуальній традицію» [6, с.185-190].

Отже, об'єднуючим чинником щодо змісту цих понять є опора на цінності: для поняття «культура» у цілому – на загальнолюдські цінності, для поняття «етнокультура» – на цінності етносів. З огляду на вищезазначене, цінності, методи й засоби народної педагогіки, що є стрижнем етнопедагогічної культури, складають основу етнічної культури й можуть бути використані під час формування етнокультурної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

О.Хоружа, спираючись на дослідження В.Ніколаєва, виокремлює етнопедагогічну культуру майбутнього вчителя музики та визначає її як складну багатовимірну систему, що поєднує у своїй структурі загальну, професійно-педагогічну та музичну культуру вчителя музики, а також спирається на етнопедагогічну діяльність, що базується на засадах цінностей народної педагогіки [13, с. 14-16].

Етнокультура об'єднує людей, консолідує їх спільну діяльність, є органічним цілим. Вона формує людину не тільки як вмилу і розумну істоту, але і як носія релігійної, етнічної, міжнародної сутності [9, с.178]. На думку В.Крисько, основою етнокультурної компетентності спеціаліста є система знань, понять, уявлень про людину як представника етнічної спільноти [2, с. 2].

Етнокультурна компетентність педагога за визначенням вітчизняних науковців – це здатність вчителя вільно орієнтуватися у світі значень певної етнічної культури, розуміти її мову, «символи» і

вільно творити рідною мовою. Вільно пізнаючи і розуміючи окремі знаки культури, особистість здатна відрізнити «своє» від «чужого» і навчити цьому інших представників спільноти. Особливо яскраво цей феномен проявляється у поліетнічних регіонах України, яким є і наша Закарпатська область.

Оскільки вектор нашого дослідження спрямований на простір педагогічної практики мистецької освіти – доцільним вважаємо зазначити, що «на даному історичному етапі у більшості загальноосвітніх закладів Закарпатського регіону навчаються школярі різної етнічної приналежності. Велика кількість дітей виховується у сім'ях мішаного етнічного складу, світосприймання та національна свідомість яких відображає поєднання двох, а то й трьох-чотирьох етнічних культур. Довготривале співжиття (більш ніж 1000 років) українського та угорського етносів зумовило спорідненість, подібність їх мистецьких традицій, які зберігаються у музичній та мовній лексиці, мистецьких жанрах, мотивах оздоблень, компонентах одягу. Такі соціальні фактори не можуть не відобразитися на характері й змісті навчання та виховання, музичного зокрема» [4, с. 80-84].

Відповідно до вище зазначеного, перед ВНЗ постає важливе завдання щодо підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва – сформувати таку інтегральну властивість фахівця, який виявлятиме здатність сприймати специфічні риси поліетнічного простору, особливості ментальності етносу, що відображено у художніх творах різних жанрів музичного мистецтва. Означена інтегральна властивість майбутнього вчителя музичного мистецтва виявляється у наявності *знань* особливостей національного характеру рідного народу та народу, що живе поруч; *умінь* виділяти в художньому змісті їх спільні та специфічні риси; *ціннісних установок* щодо виявлення рис поціновувача й просвітителя вітчизняної та зарубіжної музичної культури.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Для розкриття сутності етнокультурної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва ми звернулися до аналізу праць у галузі педагогіки, етнології, які розкривають семантику понять «компетентність», «етнокультура», «етнокультурна компетентність». Аналізуючи визначення науковців, наведені у проведеній нами розвідці, ми отримали можливість сформулювати поняття етнокультурна компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва як інтегральний феномен, який виявляється у наявності: *знань* особливостей національного характеру рідного народу та народу, що живе поруч; *умінь* виділяти в художньому змісті їх спільні та специфічні риси; *ціннісних установок* щодо виявлення рис поціновувача й просвітителя вітчизняної та зарубіжної музичної культури.

Перспективу дослідження в обраному нами напрямку вбачаємо у розробленні методики формування етнокультурної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Список використаних джерел

1. Бібік Н.М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування / Н.М. Бібік // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. (під заг. ред. О.В. Овчарук.) – К. 2004. – 111 с.
2. Боровиков Л.И. Этнокультурная компетентность социального педагога и социального работника: научно-методические материалы для занятий в школе социальной педагогики и социальной работы. – М., 1993. – 19 с.
3. Бромлей Ю.В. Очерк теории этноса / Ю.В. Бромлей. – М.: Наука, 1983. – 412 с.
4. Гаснюк В.В. Вивчення рівня музично-естетичного виховання учнів початкових класів шкіл з угорською мовою навчання / В.В.Гаснюк // Наукові записки Ніжинського державного університету імені М.Гоголя: серія «Психолого-педагогічні науки». – Ніжин, 2010. – № 6 – С. 80-84.
5. Гессен С.И. Основы педагогики: Введение в прикладную философию / С.И. Гессен. – М., 1995. – 254 с.
6. Лесневська А.В. «Культуровідповідність виховання як чинник розвитку творчого потенціалу молоді (у контексті застосування етнопедагогіки) / Аліна Лесневська // Вісник Львівського університету: Серія педагогічні науки / Зб. наукових статей. – ЛНУ імені Івана Франка, 2004. – Випуск 18. – С. 185-190.
7. Панькин А.Б. Формирование этнокультурной личности / А.Б.Панькин. – М.: Издательство Московского психолого-социального института – МОДЭК, 2012. – 272 с.
8. Педагогічний словник / за ред. М.Д. Ярмаченка. – К.: Педагогічна думка, 2001. – С. 341-344.
9. Проблеми етнології і етнопедагогіки: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Вип.8. – Новосибірськ, 1999. – 183с.
10. Стратегія реформування освіти в Україні: рекомендації з освітньої політики. – К.: «К. І.С.» – 2003. – 296 с.

11. Філософський енциклопедичний словник [голов. ред. В.І. Шинкарук] – К.: Атрис, 2002. – 742 с.
12. Фопель Т.М. Розвиток етнокультурної компетентності підлітків як одна з умов виховання культури міжетнічних стосунків. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.narodnaosvita.kiev.ua/vypusku/13/statti/fogel.htm>
13. Хоружа О.В. Етнокультурна освіта в системі фахової підготовки майбутнього вчителя музики / О.В.Хоружа // Наука і молодь: Збірник праць щорічної науково-практичної конференції студентів та молодих учених (18 квітня 2008 року) – К.: Міжгалузевий інститут управління, 2008. – Випуск 3. – С. 14-16.
14. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно- ориентированной парадигмы образования / А.В.Хуторский // Народное образование. – 2003. – №2. – С.58-64.

В статье представлены анализ сущности и содержания понятия «этнокультурная компетентность» с позиций теории и методики профессионального образования. Представлены краткий анализ взглядов ученых относительно понятий «компетентность», «этнокультура» и «этнокультурная компетентность». Подан авторский взгляд на определение понятия «этнокультурная компетентность» будущего учителя музыкального искусства, как интегральный феномен, который проявляется в наличии: знаний особенностей украинского национального характера; умений выделять в художественном смысле специфические украинские черты; ценностных установок по выявлению качеств ценителя и просветителя музыкальной культуры родного народа.

Ключевые слова: компетентность, этнокультура, этнокультурная компетентность, будущий учитель, музыкальное искусство.

The analysis of the notion “Ethno-cultural competence” from the viewpoint of the theory and methodology of professional education has been presented in the article. The problem of the research is closely connected with the theory and methodology of the future teacher of musical art professional training, which requires further study of the notions “competence”, “ethno-culture”, and “ethno-cultural competence” as well as their correlation. To reveal the essence of the ethno-cultural competence of the future teacher of musical art, the author analyses prominent scientific works in the field of pedagogy, psychology, ethnology and cultural studies. The article presents a brief analysis of the views of the following scholars as: N. Bibik, G. Lozko, T. Dyatlenko, T. Fopel, Y. Bromley, A. Pankin, A. Lesnevskaya, O. Khoruzha, V. Nikolaeva, V. Krysko. The competence is considered by modern specialists in the field of pedagogy and psychology as possessing the relevant knowledge and skills allowing a person to judge substantially about the particular field of activity and efficiently act in it. The ethno-cultural phenomenon includes identity, mentality of peculiar people with specific socio-psychic components, which enables to observe their own, different from the other ethnic groups, systems of values and can be characterized by appropriate ethno-thinking and ethno-consciousness. Taking into account the peculiar feature of a multi-ethnic region as Transcarpathia, in which the majority of the children are brought up in families of mixed ethnic composition, the worldview and national consciousness of which reflect the combination of two, three or even four ethnic cultures, the solution of urgent task, that the author has brought to the fore, – a university training of the future teacher of musical art – the formation of the integral feature of the future specialist, enabling to perceive the specific features of multi-ethnic dimension, Ukrainian mentality, that are reflected in the artistic works of different genres of musical art. The integral feature of the future teacher of musical art has been determined by the author as ethno-cultural competence. It is revealed in the presence of: a) the knowledge of the Ukrainians’ national character peculiarities; b) the ability to allocate specifically Ukrainian features in the artistic content; c) the systems of values for identifying the features of a devotee and educator of his native people’s musical culture.

Key words: competence, ethnoculture, ethno-cultural competence, future teacher, musical art.

УДК 378.091.2:005.963.1]:373.2:378.22]=161.2(045)

Добош Олена Михайлівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Кобаль Василь Іванович,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет, м. Мукачево

ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ДОШКІЛЬНА ОСВІТА» ДО УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглядаються питання підготовки магістрів спеціальності «Дошкільна освіта» до управлінської діяльності в дошкільній освіті. Визначені комплекс знань і вмінь, що повинні бути сформовані в майбутніх фахівців після вивчення курсу «Організаційно-управлінська діяльність в дошкільній освіті». Проаналізовано зміст курсу «Організаційно-управлінська діяльність в дошкільній освіті», який охоплює коло теоретичних і практичних завдань управлінсько-методичного спрямування, допоможе підвищити професійний рівень студентів у майбутньому і забезпечить якісне виконання ними професійних функцій.

Ключові слова: професійна підготовка, управлінська діяльність, магістр, дошкільна освіта, знання, вміння.

Постановка проблеми. Інтеграція України до світового співтовариства та перехід на європейські стандарти якості зумовили кардинальні зміни в освітній галузі України. Особливої актуальності набувають модернізаційні процеси у сфері дошкільної освіти. Однією з найважливіших умов модернізації освіти є підготовка і професійне вдосконалення педагогічних кадрів. Загальне реформування дошкільної освіти України та фахової підготовки педагогів дошкільного профілю зумовлено реалізацією «Концепції дошкільного виховання в Україні» (1993), розділу «Дошкільне виховання» Державної національної програми «Освіта» (України ХХІ століття) (1994), Базового компонента дошкільної освіти (1998), Закону України «Про дошкільну освіту» (2001), Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (2008, 2014), реалізації Болонських угод у системі вищої освіти (з 1998), Законом України «Про вищу освіту» (2014).

На сучасному етапі розвитку суспільства новим соціальним

замовленням нашої країни є підготовка у вищій школі фахівців, спроможних успішно розв'язувати надскладні проблеми сьогодення. Спеціальність «Дошкільна освіта» цілком правомірно посідає вагомe місце в професійній підготовці педагогічних працівників. Підготовка керівників нового покоління вимагає суттєвої модернізації змісту освіти, її практико-орієнтованого спрямування. Важливим напрямом цієї роботи є формування професійної компетентності фахівців для управління системою освіти.

Сучасний керівник дошкільного навчального закладу — це керівник, який володіє високою культурою управлінської діяльності. Більшість спеціалістів визначають управління як вид діяльності та спосіб переведення педагогічної системи в нову якість і стан шляхом впливу на об'єкти та суб'єкти. Професійну компетентність керівника дошкільного навчального закладу визначає сукупність компонентів, а саме: